

Dum medium silentium tenerent omnia

(Kázání na neděli ve vánočním oktávu, S 101)

Dotýkáme se dnes času věčného zrodu, kterýmžto Bůh Otec zrodil a neustále ve věčnosti rodí, ježto se nyní zrodil v čase a v lidské přirozenosti. Svätý Augustin praví: Jestliže se toto rození děje stále a všude, ale ne ve mně, co mi to pomůže? Zda nastane ve mně - na tom vše záleží.“

A nyní máme promluvit o tomto zrodu, jak se v nás děje a v dobré duši dokonává, ježto Bůh Otec stále pronáší své slovo v dokonalé duši. Co zde říkám, to je třeba aplikovat na dobrého, dokonalého člověka, který kráčel a kráčí po božích cestách, a ne na neotesaného přirozeného člověka; ten je mu většinou vzdálen a nemá o tomto zrodu poněti.

Mudrc praví jedno: „Když vše bylo ponořeno v mlčení, tu přišlo shůry od královského stolce do mne skryté slovo.“ A o něm bude toto kázání.

Musíme si všimnout trojího:

První je kde Bůh Otec pronáší své Slovo v duši a kde se koná tento zrod a toto početí. Musí to totiž být v tom nejčistším, nejvznešenějším a nejsubtilnějším, co může duše poskytnout. Vpravdě totiž, pokud by Bůh Otec se vší svojí všemocí mohl poskytnout ze sebe duši něco vznešenějšího, a kdyby duše od něho mohla něco vznešenějšího dostat, musil by se této vznešenosti Bůh u tohoto zrodu držet. Proto se musí duše, v níž má tento zrod nastat, udržovat v naprosté čistotě a vést vznešený život, sjednocený a niterný, neodbíhat svými pěti smysly k různorodosti stvoření. Ba více: Být zde jednou a vnitřní, jeho místo je totiž v tom nejčistším a pohrdá čímkoli menším.

Druhým dílem tohoto kázání je, jak se má člověk k tomuto účinku stavět, jak ho vyzývat a jak jednat; zda je pro něj lepší, aby s ním spolupracoval a tím se o něj ucházel, a tak si zasloužil, aby v něm tento zrod nastal {a zrodil se} tak, že mu člověk utvoří obraz ve svém rozumu a ve svých myšlenkách a přizpůsobí se mu – smýšleje [asi] takto: 'Bůh je dobrý, moudrý, všemohoucí, věčný...' a co se ještě dá myslet o Bohu; nebo zda tedy více prospěje k tomuto zrodu a uspíší ho, když se člověk usebere a osvobodí ode všech myšlenek i všech slov a činů, i od všech obrazů a pojmů; a když se člověk stále udržuje v čistém strpení božím, nečiní nic a nechá Boha v sobě působit; jakým z těchto způsobů člověk nejvíce napomůže onomu zrodu.

Třetím je, jak velice prospěšný je tento zrod.

Věnujme se tedy prvnímu! Ozřejmím vám tyto řeči přirozenými slovy, abyste pochopili, že tomu tak je, Vždyť i já věřím více Písmu než sobě. Více a lépe toho z takových prostých slov pochopíte.

Vezměme tedy to první, kde se praví: „uprostřed ticha mi bylo vtištěno skryté slovo“ Ach Pane, co je to mlčení a kde je to místo, kde se toto slovo pronáší? Ale hleďte, to už jsem řekl: je to v tom nejčistším, co může duše poskytnout, v tom nejvznešenějším, v základu a v samé bytosti duše, tedy v tom nejskrytějším v ní. Tam je „střed mlčení“, poněvadž tam nevchází stvořené ani žádný obraz, duše tam nemá už ani jakýkoli skutek či pojem; tam nezná již žádnou podobu, ani svou ani jiného tvora.

Cokoli duše činí, činí pomocí svých schopností: rozumí rozumem, pamatuje si svou paměť, miluje svou vůlí. Projevuje se tedy svými schopnostmi, nikoli svojí bytostnou podstatou; a veškeré její působení závisí na prostředku. Schopnosti vidět nenabývá jinak, nežli prostřednictvím očí, jinak by žádným způsobem nedokázala způsobit vidění ani ho zprostředkovat. A tak je tomu i s ostatními smysly – veškeré své projevy činí zprostředkovaně. Ba více – podstata sama je neúčinná. Duše ve své bytostné podstatě nijak nepůsobí. Ovšem síly a schopnosti, pomocí nichž se projevuje, vyvěrají z podstaty [jejího] bytí. A kromě toho ve své podstatě, kde vše je ponořeno v mlčení spočívá v klidu a oslavě onoho zrodu proto, aby tam Bůh Otec vyřkl své Slovo. Poněvadž to ze své přirozenosti není trpné vůči ničemu, pouze bezprostředně vůči božskému čirému bytí.

Bůh vstupuje do duše celý, ne jen nějakou svojí částí. Bůh vstupuje až na dno duše. A až na dno duše nesešoupí nikdo než Bůh. Stvořené nikdy nedospěje až tam, na její samé dno. Musí zůstat vně, v jejích silách a schopnostech. A na něm spatří duše svůj obraz, skrze nějž vstoupila a dostala útulek. Poněvadž když se duševní síly dotýkají stvořeného, pojmu je do sebe jako obraz a podobu a tu pak do sebe vstřebají. Takto poznává stvořené. Ale stvořené se nemůže dostat do duše blíže, ani duše se nemůže přiblížit ničemu stvořenému, pokud by se nejprve do sebe nevolila přijmout jeho obraz. Prostřednictvím zpřítomňujících obrazů se přibližuje k tvorům, protože obraz je cosi, co si duše utvoří ze síly oněch stvoření – buď si to kámen, nebo růže, člověk či cokoli jiného, co chce poznat – abstrahuje obraz, který dříve pojala do sebe, a tak se s nimi sjednotí.

Když ale člověk dostane takový obraz, musí nutně pocházet prostřednictvím smyslů zvenčí. Proto není pro duši nic méně známého než ona sama. Jeden mistr tak říká, že se duše nemůže utvořit obraz sama sebe. Proto se vůbec nemůže poznat, neboť obrazy pocházejí všechny ze smyslů. Proto si nedokáže udělat sama svůj obraz. A tak tedy poznává vše, sebe však ne. O ničem jiném nemá tak malé povědomí jako o sobě, a to z důvodu tohoto prostřednictví.

A také ví, že je uvnitř zcela nespoutaná prostředky a obrazy. A to je také důvod toho, proč se s ní Bůh může spojit jen bez obrazu a podoby. To nemůžeš popřít: Vždyť co může řemeslník, může Bůh také a bez míry. A čím je řemeslník moudřejší a mocnější, tím bezprostředněji jeho dílo vzniká a tím je prostší. Ve svém vnějším jednání člověk používá mnohé prostředky. Ale než vytvoří, co si představil, musí si připravit mnoho materiálu. Ba spíše, takové Slunce ve své výtečnosti a působnosti, již je osvětlovat, působí nejrychleji: Jak jen vyšle svůj jas, tu je hned celý svět až na samý konec pln světla. Ba ještě více: Nadto je anděl, který ve svém díle ještě méně závisí na prostředcích a je méně zobrazitelný. A čím výše který anděl stojí, tím hůře se dá zobrazit. Nejvyšší Seraf nemá vůbec žádný obraz. A vše, co je pod ním vnímá rozptýleně a v mnohosti to, co on vnímá najednou. Ba ještě více: Bůh nepotřebuje a nemá žádný obraz. Bůh působí v duši beze všech prostředků, bez obrazů nebo podob, v [její] podstatě, do níž nikdy nepronikl žádný obraz, leč jej on sám ve svém vlastním [Čistém] bytí. To nedokáže nic stvořeného.

A jak plodí Bůh Otec v hlubině duše svého Syna? Podobně jako tvorové v obrazu a nápodobě? Probůh, to doopravdy ne! Ba spíše úplně tak, jako plodí ve věčnosti – ani méně ani více. Aj a jakpak tam plodí? Nuž hleďte! Bůh Otec má plný vhléd sama v sebe a propastně hluboké poznání sama sebe, ne skrze nějaký obraz. A tak plodí Otec Syna v pravém sjednocení božské přirozenosti. A hleďte, právě tak a nejinak plodí Otec svého Syna v bytostné hlubině duše a spojuje se tím s ní. Kdyby v ní byl nějaký obraz, nebylo by sjednocení. A v pravém sjednocení spočívá také veškerá její blaženost.

A mohli byste říci, že duše přirozeně neobsahuje nic než právě obrazy. Ne, ne! Kdyby tomu tak bylo, nebyla by duše nikdy šťastná, neboť žádné stvoření nevytvoří Boha, z něž čerpáme nejvyšší blaženost. Nebo by Bůh nebyl nejvyšší blažeností a konečným cílem – to však je jeho přirozenost a on chce být počátkem i cílem všeho. Tvou blažeností nemůže být nic stvořeného, a také nemůže být vědomím tvé dokonalosti, neboť dokonalost tohoto života, tedy veškerých ctností, vyplývá z dokonalosti onoho života. Proto musíš nutně být a přebývat v bytnosti a podstatě. A tam se tě může Bůh dotknout svou nesloženou bytostí bezprostředně a bez obrazu. Žádný obraz neodkazuje k samému sobě. Ale poutá vše a poukazuje k tomu, čeho je obrazem. A kdyžť nemáme jiné obrazy nežli vnějších věcí, jež nám smysly o stvoření zprostředkují, a vše poukazuje k tomu, čeho je obrazem, bylo by nemožné, abys byl vůbec kdy blažen díky nějakému obrazu. A proto tam musí nastat klid a vše musí zmlknout, a Otec tam pak musí vyslovit a zrodit svého Syna a způsobit své dílo bez jakéhokoli obrazu.

Za druhé: jaký skutek člověku náleží vykonat, aby získal a zasloužil si to, aby se v něm toto stalo a dokonalo? Je lépe, když k tomu člověk přispívá svou prací, například vhlédem a přemýšlením o Bohu,

nebo se má člověk udržovat v tichosti, mlčení a klidu a nechat Boha promluvit a pouze očekávat boží zásah v sobě?

Říkám však, jak jsem už pravil dříve, že tato slova a tyto pravdy jsou jen pro dobré a dokonalé lidi, kteří již do sebe vstřebali to důležité ze všech ctností, takže ctnosti z nich prýstí ze samé podstaty a bez jejich přičinění a především v nich ožívá důstojný život a vznešená nauka našeho Pána Ježíše Krista. Ti budou vědět, že to nejlepší a největší, k čemu může člověk dojít v tomto životě, je: Máš mlčet a nechat mluvit a konat Boha.

A nakolik je jejich síla odňata působnosti a obraznosti, natolik [v nich] promlouvá ono Slovo. Proto se velmi správně říká: „Když vše bylo ponořeno v mlčení“, tu ke mně přišlo skryté slovo.“ A proto: Čím více se vši silou snažíš zapomenout na všechny věci i jejich obrazy, které jsi kdy do sebe přijal, a čím více se vzdálíš tvorům a jejich obrazům, tím mu bližší budeš a pro ně vnímavější. Kéž bys náhle zapomněl na vše a stal se všeho nevědomým, bať, kéž bys zapomněl na své tělo a na svůj život, jak se to stalo svatému Pavlu, když říká: „Bůh ví, byl-li jsem v těle nebo ne“, To [totiž] do sebe duch úplně vtáhl veškeré síly, takže zapomněl i na tělo. Neuváděl tedy v pohyb ani paměť, ani rozum, ani smysly, ani síly, které potřebovaly jeho popud k řízení a zvelebování těla. Zůstalo [mu] jen rozhorlení a teplo. A proto tělo nesešlo, když po tři dny nic nejedlo ani nepilo.

A tak se také stalo Mojžíšovi, když se postil na hoře po čtyřicet dní a neoslabilo ho to. Byl posledního dne stejně silný jako prvního. Tak tedy by měl člověk unikat všem smyslům, obrátit všechny své síly dovnitř a zapomenout na vše i na sebe.

Jeden z mistrů mluví takto k duši: Odluč se od neklidu vnější činnosti. A dále: „Uteč a skryj se před bouří vnitřních myšlenek, neboť působí nepokoj.“ Proto, má-li boží slovo promluvit v duši, musí být v klidu a míru. A pak on vysloví své slovo i sebe sama [vyjádří] v duši, ne obrazně, ale [vskutku] samého sebe.

Svatý Dionýsius řekl, že Bůh nemá obraz ani podobu sama sebe, ježto je podstatou všeho dobra, vši pravdy a všeho bytí.

Bůh koná veškeré své dílo v jediném okamžiku v sobě a skrze sebe. Nedomnívejte se, že Bůh vytvořil nebe a zemi i vše tak, že by byl dnes udělal to a zítra ono. Ovšem Mojžíš to tak popisuje; on to jistě věděl, ale učinil tak kvůli lidem, kteří by to jinak nemohli pochopit. Bůh se o to nepřičinil jinak, než jen tím, že [to] chtěl. Promluvil a bylo to stvořeno. Bůh působí bez prostředků a obrazů. Čím jsi prostší obrazů, tím jsi vnímavější vůči jemu vnitřnímu působení; a čím jsi více usebrán dovnitř a zapomínáš [na vnější věci], tím mu blíže.

K tomu vybízel Dionysius svého žáka Timothea, řka: „Můj milý synu Timothee, pozdvihni se se smysly obrácenými nad sebe sama i nad všechny síly, nad rozum i intelekt, nad činnost i způsob i bytí do skryté, tiché temnoty, v níž dojdeš poznání nepoznatelného nadbožského božství.“ Musí to být odloučení ode všeho. Bohu se oškliví působit v obrazech.

A třeba řekneš: Co Bůh působí bezobrazně v podstatě a v [pravém] bytí, nemohu seznat, poněvadž [duševní] síly nemohou nic pojmout jinak, než obrazem, poněvadž si ke všemu musí utvořit svůj vlastní obraz. Nemohou poznat ani pochopit koně podle obrazu člověka. A poněvadž všechny obrazy k nim přicházejí zvenčí, právě proto je to před ní skryto. A to je velice prospěšné. Nevědomost v ní totiž působí údiv a pobízí ji hledat to, co chce nalézt, o čem ví, že to je, neví však, co to je. Když člověk zná příčinu něčeho, hned ho ta věc omrzí a hledá jinou zkušenost a jiné poznání a neustále si tak stýská a baží po vědění a nemá žádného spočinutí. Ale nevědomou vědomost získá, když setrvá u tohoto a sleduje právě toto.

A o tom mluvil mudrc [když řekl]: „Uprostřed noci, když vše bylo tichá a ponořeno v mlčení, tu ke mně zaznělo skryté slovo, jež přišlo pokradmu jako zloděj.“ A jak je nazývá? Slovo, které je skryté? Přírozeností toho slova je, že zjevuje, co je skryté. Zjevilo se a zazářilo přede mnou a tím mi cosi zjevilo. Vyjevilo mi totiž Boha. Proto se nazývá Slovo. Ještě více: Bylo mi skryté, co je. Tak kradí ke mně přišlo v tichém šepotu, aby se zjevilo. Hleďte, proto je třeba je následovat, zatímco je skryté. Zazářilo a skrylo se. To má znamenat, že po něm vzdycháme a toužíme. K tomu nás nabádá svatý Pavel, abychom ho vyhledávali, až se ho dotkneme, a nikdy nepřestávali, dokud ho nepochopíme. [To míní], když byl vytržen do třetího nebe, nabytí známosti boží a užíval [tam] vše, a když se vrátil zpět, nic nezapomněl. Ba více: Vniklo to do jeho podstaty, kam se nemohl dostat ani jeho rozum. Ten byl zastřen. Proto musil hledat a zanořit se do sebe, nikoli vně zcela dovnitř, ne ven. ba: úplně dovnitř. A když to pak poznal, pravil o tom: „Jsem si jistý, že ani smrt, ani námaha a útrapy mě nedokáží oddělit od toho,“ co jsem našel v sobě.

O tom pravil jeden pohanský mudřec pěkné slovo jinému mistru: „Jsem si vědom jednoho v sobě, a to mi září před očima. O tom shledávám, že to je. Ale co to je, to nedokážu poznat. Zdá se mi však, že kdybych to dokázal uchopit, poznal bych veškerou pravdu.“ A na to řekl ten druhý mistr: „Hle, hledej to! Kdybys to dokázal pochopit, měl bys souhrn všeho dobra a věčný život.“ Mluvil o tom i svatý Augustin. Jsem si vědom jednoho, co si v mé duši hraje a blýská se. Kdyby se to ve mně upevnilo a dokonalo, muselo by to mít věčný život. Je to skryté, ale přesto se to zjevuje.

Přichází to jako zloděj, a chce duši obrát o vše. Ale tím, že se také ukazuje a zjevuje, tím to chtělo duši pobídnout a přitáhnout k sobě a obrát a okrást o ni samu. O tom prorok řekl: „Pane, vezmi jim jejich ducha a vlož v ně svého ducha.“ A to také má na mysli milující duše, když říká: „Duše má se rozplynula a rozpustila, když na mě milý promluvil.“ Když vstoupil, musel jsem se zmenšit. A to mínil také Kristus, když řekl: „Kdo kvůli mně [něčeho] zanechá, obdrží to stonásobně.“ A kdo mě chce mít, musí opustit sama sebe i vše. A kdo mi chce sloužit, musí mne následovat.“ Nesmí následovat smysly.

Ale třeba bys chtěl říci: „Aj, Pane, chcete vzít duši její přirozený způsob, převrátit její přirozenost a učinit ji protipřirozenou. Její přirozeností je, vnímat a představovat si prostřednictvím smyslů. To chcete převrátit ten pořádek?

Ne! Co víš, jakou všelikou vznešenost vložil Bůh do přírody? To ještě vůbec nebylo popsáno. Ba, je to ještě skryto. Totiž ti, co píše o přirozenosti duše, se nedostali dále, nežli kam je dovedl jejich přirozený rozum. Nedospěli k [její] podstatě. To jim zůstalo náležitě skryté a neznámé. Proto prorok řekl: „Usednu, budu mlčet a zaslechnu, co ve mně mluví Pán.“ Je to totiž takto skryté, a proto přišlo toto slovo v temné noci. O tom píše svatý Jan, že světlo svítí v temnotách. Také, že přišlo do vlastního, a všichni, co ho přijali, stali se mocnými syny božími – byla jim dána moc, stát se božími syny.

Zkoumej nyní užitek a plod nebeského slova a této temnoty! Syn nebeského Otce se nerodí v této temnotě, jež je jeho vlastní, sám. Ba právě: I ty se tam narodíš [jako] dítě téhož nebeského Otce, žádného jiného a on ti tu moc dává.

A pohleď na ten užitek. Veškerou moudrostí, jíž kdy učili veškerí učitelé ze svého vlastního rozumu a chápání a také ještě kdy budou učit až do soudného dne, nikdy neuchopili ani to nejmenší z tohoto vědění a této podstaty. A třebaže se to nazývá nevědomostí a a nevědáním, má to přesto v sobě více nežli veškeré vědění a znalost vnějších věcí. Poněvadž toto nevědění tě vytrhává a odlučuje od všeho předmětného vědění a od sebe sama. To měl na mysli Kristus, když řekl: „Kdo nezapře sám sebe a neopustí otce a matku a vše vnější, není mne hoden.“ Chce [tím] říci, že kdo neopustí vše vnější a stvořené, nemůže být počat ani zrozen tímto božským zrozením. Avšak když se zbavíš sama sebe a všeho, co je vně, opravdu ti to dá. A já jsem si tím opravdu jistý, že ten člověk, kdo by v tom opravdu stál, by nikdy a nijak, na žádný způsob nemohl být od Boha oddělen. A také říkám, že nemůže na žádný způsob upadnout do smrtelného hříchu. [Takoví lidé] by raději podstoupili nejhanebnější smrt, než by se dopustili i toho nejmenšího smrtelného hříchu, jak to činili i svatí.

A také říkám, že se nemohou dopustit ani všedního hříchu, ani mu vůlí přivolit, ani v sobě ani u jiných lidí, kterým v něm mohou zabránit. Jsou k tomu tak silně puzeni, taženi a navyklí, že se nemohou dát na žádnou jinou cestu. stále se obracejí a směřují jenom sem.

K takovému zrodu nám dopomoz Bůh, který se nyní zrodil jako člověk, abychom my, křehcí lidé, se v něm zrodili v božství. Amen.